

НОВЫЯ СУПОЛЬНАСЦІ: ПРАБЛЕМЫ ПАЎСТАВАННЯ ПРАФЕСІЙНАЙ ФІЛАСОФСКАЙ СУПОЛЬНАСЦІ Ў НАЙНОЎШАЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСІ

ПАВЕЛ БАРКОЎСКИ

Анотацыя: У Беларусі сёння паўставаўне прафесійных супольнасцяў сустракаецца з шэрагам праблемаў. Гэта перадусім брак салідарнасці, стварэння экспертных формаў узаемнай ацэнкі і крытыкі, удасканалення сістэмы прафесійнай кваліфікацыі і яе інстытуалізацыі, нізкай арганізацыйнай мабільнасці і інтэграванасці, кароткатэрміновасці наладжаных праектаў і гэтак далей. Гэтыя праблемы разглядаюцца на прыкладзе філасофскіх супольнасцяў Беларусі ў 2000-я гады.

Ключавыя словы: супольнасці, беларуская філасофія, салідарнасць, камунікацыя, арганізацыйная мабільнасць.

NEW COMMUNITIES: PROBLEMS OF RISING OF PROFESSIONAL PHILOSOPHICAL COMMUNITY IN THE CONTEMPORARY HISTORY OF BELARUS

Abstract: The emergence of professional communities in modern Belarus faces a number of problems. Among them are the lack of solidarity and expert forms of mutual critics and evaluation, improvement of the system of qualification and its institutionalization, low level of organizational mobility and integrity, short duration of the initiated projects, etc. The problems are considered on the examples of Belarus philosophical communities in 2000s.

Keywords: Communities, Belarusian Philosophy, Solidarity, Communication, Organizational Mobility.

Для сённяшняга беларускага грамадства, але як можна меркаваць і для іншых постсавецкіх грамадстваў, існуе шмат пытанняў і праблемаў, што датычыць фармавання і развіцця прафесійных супольнасцяў – як у тых сферах, дзе падобных супольнасцяў раней не было, гэтак і там, дзе існавалі выключна афіцыйныя і фармальныя структуры. Асабліва яскрава гэтую сітуацыю можна праілюстраваць на выпадку паўстанання інтэлектуальных супольнасцяў, што аб’яднаныя праз агульны прафесійны інтарэс. Асаблівым прадметам разгляду тут можа быць філасофская супольнасць Беларусі. У адрозненне ад іншых рэгіёнаў былога Савецкага Саюза беларуская філасофская грамада фактычна не захавала прыналежнасці да агульнасаюзных прафесійных суполак кшталту Усесаюзнай філасофскай супольнасці; экспансія ж арганізацыйных формаў з боку суседняй дзяржавы у выглядзе членства ў Расейскай філасофскай супольнасці таксама засталася вельмі абмежаваным фактарам інтэграцыі прадстаўнікоў мясцовай філасофіі. Пры адсутнасці мэтакіраванай дзяржаўнай палітыкі ў гэтай галіне ніякіх захадаў дзеля стварэння нечага кшталту афіцыйнай Беларускай філасофскай супольнасці не рабілася ні з боку Інстытута філасофіі АН РБ, ні з боку БДУ, дзе месцяцца профільныя кафедры і існуе база падрыхтоўкі новых спецыялістаў-філосафаў.

Таму большасць ініцыятываў, якія прэтэндавалі на паступовае фармаванне інтэлектуальнага асяроддзя і інтэграцыю пэўнай часткі філасофскай супольнасці, заставаліся прыватнымі і досыць абмежаванымі рэсурсна. З найбольш знакавых спробаў стварэння прататыпа супольнасці можна прыгадаць філасофска-метадалагічныя семінары Уладзіміра Фурса, якія той ладзіў на пачатку і ў сярэдзіне 2000-х гадоў, прыцягваючы да ўдзелу аспірантаў і выпускнікоў, а таксама асобных выкладчыкаў філасофскага факультэта БДУ і ЭГУ; “Менскае філасафічнае кола”, якое паўстала на пачатку 2000-х і пасля доўгага часу функцыянавала як сталы семінар на базе Інстытута сацыялогіі АН РБ пры актыўным удзеле У. Абушэнкі, І. Бабкова, А. Грыцанава, У. Мацкевіча і іншых; прафесійная супольнасць выкладчыкаў і студэнтаў ЭГУ, што функцыянавала на базе інстытуцыйнай прыналежнасці і стварэння шэрагу супольных актыўнасцяў і міжнародных праектаў як пашырэння адукацыйнага і даследчага кампанента дзейнасці ўніверсітэта; праект “Belintellectuals” (www.belintellectuals.eu), які, праўда, ставіў больш шырокія мэты стварэння агульнай беларускай інтэлектуальнай супольнасці і быў заснаваны ў 2004 годзе. З найбольш цікавых ініцыятываў апошняга часу можна прыгадаць супольнасць “Беларуская філасофская прастора” (www.prastora.org), якая распачалася з лістапада 2009 года і ў пэўных формах працягвае сваё існаванне да сёння.

Пры ўсёй разнастайнасці адзначаных ініцыятываў, усе яны не здолелі вырашыць асноўную задачу стварэння інтэграванай прафесійнай філасофскай супольнасці ў Беларусі. Прычынамі гэтага могуць быць названыя наступныя фактары. Найперш, прадстаўнікі філасофскай грамады, што складаецца з людзей пераважна філасофскай, але таксама сацыялагічнай, паліталагічнай і псіхалагічнай адукацыі, застаюцца досыць ізаляванымі ў сваіх прафесійных кантактах і засцярожанымі наконт магчымасцяў арганізацыі салідарных праектаў, дзеянняў ці ініцыятываў, якія б вызначалі іхныя прафесійныя інтарэсы і дапамагалі выступаць з калектыўнымі патрабаваннямі і прапановамі. Сучасная структура кафедраў і іншых арганізацыйных формаў навукова-працоўнай інтэграцыі прадстаўнікоў філасофскай грамады не забяспечвае паўстаўання нізавых форм салідарнасці, якія б маглі быць пасля інтэгравання ў больш глабальныя структуры. Афіцыйная палітыка кіраўніцтва дзяржаўных факультэтаў і інстытутаў скіраваная на ўзнаўленне выключна вузкіх формаў навуковай і адукацыйнай дзейнасці і недапушчэнне паўстаўання моцных прафесійных суполак на якой-хаця аснове. Удзел у нефармальным супольнасцях у такіх умовах ператвараецца для большай часткі прадстаўнікоў філасофскай грамады ва ўскоснае супрацьстаянне з палітыкай кафедраў і факультэтаў, што відавочна стрымлівае жаданне актыўнага далучэння да “непажаданых” структураў. Па гэтых жа прычынах са складанасцю арганізуюцца камунікатыўныя пляцоўкі, дзе магла б адбывацца гарызантальная інтэграцыя філасофскай супольнасці праз наладжванне ўзаемных дыскусій і абмеркаванняў, паколькі для большасці падобныя публічныя формы актыўнасці застаюцца непажаданымі. Для афіцыйнай палітыкі ўзаемадзеяння паміж кафедрамі і інстытутамі філасофскай скіраванасці характэрны брак дзейных формаў узаемнай ацэнкі і крытыкі, удасканалення сістэмы прафесійнай кваліфікацыі і яе замацавання ў інстытуце ступеняў і званняў. Існыя формы застаюцца выключна фармальнымі і дэкаратыўнымі, не ствараючы аб’ектыўных чыннікаў для сапраўднай камунікацыі і ўзаемага ўплыву, важных для здаровага функцыянавання супольнасці. Незалежным ініцыятывам, у сваю чаргу, не хапае арганізацыйных і рэсурсных магчымасцяў, каб гэтыя працэсы сістэмна запусціць і падтрымліваць.

Іншы абсяг праблемаў, хаця і шчыльна знітаваны з папярэднімі, тычыцца браку формаў арганізацыйнага актывізму на ўзроўні індывідуальнага ўцягнення ў працэсы паўстаўання прафесійнай супольнасці. У нашых умовах вельмі нізкім застаецца мабілізацыйны патэнцыял удзельнікаў, бо звычайна ў валанцёрскіх неафіцыйных праектах гатовыя прымаць удзел альбо ўчорашнія выпускнікі, альбо

сённяшнія студэнты, магістранты, аспіранты, альбо вельмі абмежаваная колькасць людзей больш сталага веку. Пры гэтым сапраўдная зацікаўленасць у новых ініцыятывах доўжыцца збольшага адзін-два гады, пасля чаго назіраецца эфект дэфіцтнай мабільнасці: сталыя ўдзельнікі сыходзяць з праектаў, новыя ўдзельнікі амаль не дадаюцца. Хаця ўзровень інтэграванасці прадстаўнікоў філасофскай грамады на час існавання новага праекта звычайна падвышаецца і з'яўляюцца магчымасці для стварэння супольных ініцыятываў і праектаў, але гэтая інтэграванасць не застаецца трывалым фактарам змянення сітуацыі і паступова вяртаецца да ранейшага ўзроўню. Асноўнай праблемай застаецца кароткатэрміновасць існавання праектаў і ініцыятываў, якая збольшага ўкладаецца ў азначаныя 1–2 гады, пасля чаго протасупольнасць вяртаецца ў стан чакання новых ініцыятываў і праектаў, якія створаць магчымасці для яе кароткачасовай рэінтэграцыі.

На сённяшні дзень усё вышэйазначанае патрабуе сур'ёзнага аналізу актуальнага стану праблемы і вынаходжання спосабаў вырашэння дадзенай сітуацыі з мэтай стварэння трывалых формаў арганізацыі і кааперацыі беларускай філасофскай супольнасці. Улічваючы, што сітуацыя з філасофскай супольнасцю з'яўляецца ў нечым узорнай, гэта можа стацца ўніверсальнай тэхналогіяй для змянення прынцыпаў існавання і функцыянавання інтэлектуальных супольнасцяў у сучаснай Беларусі.